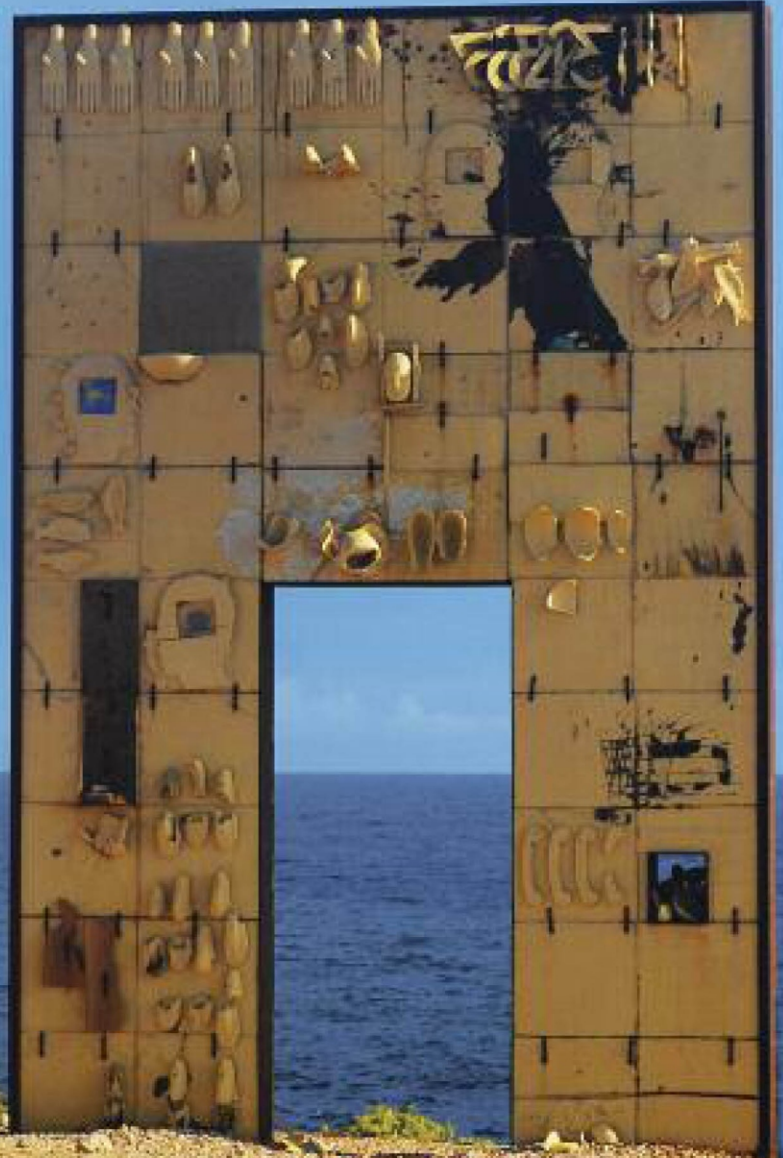

S.O.S. AVRUPA

İNSAN HAKLARI
VE GÖÇ KONTROLÜ

ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ

İÇİNDEKİLER

TERİMLER SÖZLÜĞÜ	2
1. GİRİŞ	3
2. İTALYA VE LİBYA ARASINDAKİ GÖÇ KONTROLÜ ANLAŞMALARI	5
3. DENİZDE KURTARMA	12
4. SINIRLARIN ÖTESİNDEKİ İNSAN HAKLARI YÜKÜMLÜLÜKLERİ	16
5. SONUÇ	17
6. ÖNERİLER	18
SON NOTLAR	20

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Mülteci insan hakları ihlal edildiği için ülkesinden kaçan kişidir. Bu durum, ülkelerinde temel haklarının ellerinden alındığı, ayrımcılığa uğradıkları ya da kim oldukları, inançları veya düşünceleri nedeniyle şiddete maruz kaldıkları ve hükümetlerinin onları koruyamadığı ya da korumayacağı anlamını taşımaktadır. **İltica usulleri**, bir kişinin hukuki bağlamda mülteci olarak tanımlanıp tanımlanamayacağını belirlemek üzere oluşturulmuştur. Bir ülke, bir kişiyi mülteci olarak tanıdığı anda, bu kişiye menşe ülkesinin sağlamadığı koruma yerine uluslararası bir koruma sağlar.

Sığınmacı korunmak için ülkelerini terk etmiş ancak henüz mülteci olarak tanınmamış kişilerdir. Sığınma nedenlerinin araştırıldığı sırada, bir sığınmacı kendi ülkesine geri dönmeye zorlanamaz.

Göçmen çalışmak, eğitim almak ya da ailevi nedenler amacıyla başka bir ülkede yaşamak üzere ülkesinden ayrılan kişi anlamındadır. Bir ülkede kalmasına, örneğin geçerli bir vize ya da oturma izni ile, izin verilen bir kişi **düzenli göçmen** olarak adlandırılır. Gittiği ülkenin resmi makamlarınca bu ülkede kalması için izin verilmemiş kişiler **düzensiz göçmen** olarak tanımlanır.

Geri gönderme bir bireyin idam veya çeşitli ciddi insan hakları ihlalleri ile karşılaşabileceği bir ülkeye zorla geri gönderilmesidir. Uluslararası hukuk mülteci ve sığınmacıların kaçtıkları ülkelere geri gönderilmelerini yasaklamıştır ve bu ilke **geri göndermeme ilkesi** olarak bilinir. Bu ilke aynı şekilde, ülkelerinde işkence ve idam cezası gibi risklerle karşı karşıya olan ancak hukuken mülteci olarak tanınmamış kişiler için de geçerlidir.

Toplu sınır dışı ya da toplu ihraç bir grup insanın (göçmenler, sığınmacılar ve/veya mülteciler) her birinin durumu ayrı ayrı incelenmeden ve her bir bireyin içinde bulunduğu şartlar göz önüne alınmaksızın, toplu olarak sınır dışı edilmesidir. Uluslararası hukuk toplu sınır dışı ve ihracı yasaklamıştır.

Her yıl binlerce insan, Kuzey ve Batı Afrika'dan Avrupa'ya ulaşmak amacıyla, yeterli personeli ya da güvenlik donanımı olmayan bakımsız eski teknelerle, çok tehlikeli deniz yolculuklarına çıkıyor. Bazıları çatışmalardan kaçarken, bazıları yıllardır süregelen yoksulluktan kurtulmaya çalışıyor. Hepsi de daha iyi bir gelecek için yola çıkıyor. Birçoğu asla Avrupa'ya ulaşamıyor; susuzluk yüzünden denizde hayatlarını kaybediyorlar; boğuluyorlar; ya da devriye gemileri tarafından yakalanıp, yolculuğa başladıkları ülkeye geri gönderiliyorlar.

Avrupa'ya ulaşmak amacıyla bu tehlikeli yolculuğa kalkışan kadın, erkek ve çocukların bazısı için deniz yolculuğuna başladıkları ülke kendi ülkeleri iken, birçoğu için bu ülke kendi ülkeleri değil; Avrupa'ya gitmek için geçmekte oldukları ülkelerden biri. Yolculuğa çıktıkları bu ülkeye geri gönderildikleri taktirde, büyük ihtimalle 'yasa dışı' göçmen sayılacak ve keyfi, aynı zamanda uzun süreli göz altına alınacak, kötü muamele ve insan hakları ihlalleri¹ ile karşılaşacaklar. Göz altına alınmasalar bile, düzensiz göçmenler, sığınmacılar ve mülteciler, içinde buldukları zor koşullardan yararlanmak isteyen polisler ya da işverenler tarafından çeşitli istismlara maruz kalmaktadırlar.

DIŞSALLAŞTIRMA NEDİR?

Son on yıl içerisinde, Avrupa ülkeleri, Afrika'dan teknelerle Avrupa'ya ulaşmaya çalışan insanları engellemek için çeşitli yollar aradı ve bunun için sınır ve göçmen kontrollerindeki öğeleri 'dışsallaştırdılar'. Dışsallaştırma, bir ülkenin sınırları ötesindeki –başka bir devletin sınırlarında ya da açık sularında- uyguladığı çeşitli sınır kontrol önlemleri anlamına gelmektedir. Ayrıca Avrupa'ya yönelik düzensiz göçü önleme sorumluluğunu Avrupa ülkelerinden alarak kaynak ya da transit ülkelere yükleyen önlemler de içerir.

Avrupa dışsallaştırma önlemleri genelde Avrupa ve Afrika ülkeleri arasında yapılan iki taraflı anlaşmalara dayalıdır. Birçok ülkenin bu türde anlaşmaları vardır, ancak anlaşma detaylarını kamuoyu ile paylaşmazlar. Örneğin İtalya'nın Mısır, Gambiya, Gana, Fas, Nijer, Nijerya, Senegal ve Tunus² ile 'göç ve güvenlik' konusunda işbirliği anlaşmaları; İspanya'nın da Cape Verde, Gambiya, Gine, Gine-Bissau, Mali ve Moritanya³ ile göç hususunda işbirliği anlaşmaları bulunmaktadır.

Ayrıca, bir başka seviyede, Avrupa Birliği (AB) göç kontrolü konusunda politik diyalog, çeşitli mekanizmalar ve finansal enstrümanlar aracılığı ile, Kuzey ve Batı Afrika ülkeleri ile doğrudan çalışmalar yürütmektedir. Örneğin 2010 yılında, Avrupa Komisyonu Libya ile göç konusunda işbirliği yapılması hususunda anlaştı, ancak 2011'de bu ülkede çıkan karışıklar nedeni ile işbirliği gündemi askıya alındı. Bununla birlikte, iç karışıklığın bitmesi ile, AB ve Libya arasındaki göç konuları hakkındaki görüşmeler yeniden başlatıldı.

Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı (FRONTEX) de Avrupa toprakları ötesinde çalışmalarını sürdürmekte. FRONTEX, Avrupa suları ötesinde, Akdeniz'de, Senegal ve Moritanya kara suları da dahil olmak üzere Batı Afrika kıyılarında, bu ülkelerin yetkili mercileri ile işbirliği içinde sürdürülen deniz devriyelerini üstlenmiş durumda.

Sınır kontrol çalışmalarının dışsallaştırılması politikası tartışmalı bir konudur. Bazı eleştiriler, AB ve bazı üye ülkelerini göçmen, sığınmacı ve mültecilerin haklarını tehlikeye sokan anlaşmalar yaptıkları ve faaliyetler içinde buldukları yönünde suçlamakta. Bu anlaşmalar ve faaliyetlerin şeffaflıktan uzak bir ortamda yürütülmesi ise eleştirileri daha da arttırmaktadır.

Bu raporda, İtalya ve Libya arasındaki göç anlaşmalarının göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar üzerinde insan hakları açısından doğurduğu sonuçlar incelenmiştir. Rapor ayrıca, daha derin bir şekilde soruşturulması gereken, denizdeki kurtarma hareketlerinde yaşanan başarısızlıklar konusunda endişeleri dile getiriyor. Bu rapor, Uluslararası Af Örgütü'nün Avrupa dışsallaştırma politika ve uygulamalarının, insan hakları üzerindeki etkilerini incelemek üzere yürüttüğü geniş çaplı çalışmaların bir parçası olarak hazırlanmıştır.

2. İTALYA VE LİBYA ARASINDAKİ GÖÇ KONTROLÜ ANLAŞMALARI

LİBYA'DA GÖÇMEN VE MÜLTECİLERİN HAKLARI

Libya uzun yıllardır Afrika'nın farklı bölgelerinden göç almaktadır. Bu göçün içinde çeşitli sektörlerde çalışmak üzere ülkeye gelen 'düzenli' göçmenler; Libya'ya iş aramak ve –bazen- Avrupa'ya geçmek için gelen 'düzensiz' göçmenler; ve ülkelerindeki çatışmalardan ve işkenceden kaçan mülteciler yer alıyor. Libya'dan Avrupa'ya ulaşmak için tekne ile yola çıkanların çoğu Libyalı değil; Eritre, Etiyopya, Somali, Sudan, Irak ve Filistin gibi ülkelerden gelen kişilerdir. Geçmişte Libya, bu tür göçleri tolere etse de, düzenli göçmen statüsünde olmayan kişiler her zaman insan hakları ihlalleri riski ile karşı karşıya oldu. Libya'da bir iltica sistemi bulunmadığı için, mülteci ve sığınmacı gibi uluslararası korumaya ihtiyacı olan kişiler genellikle düzensiz göçmen olarak değerlendirildi.

Uluslararası Af Örgütü ve diğer insan hakları gruplarının yaptığı araştırmalar, Libya'da, hem devrik lider Kaddafi'nin iktidarı döneminde hem de Kaddafi'yi deviren iç karışıklık sırasında ve sonrasında mülteci, sığınmacı ve düzensiz göçmenlere karşı geniş çapta insan hakları ihlalleri gerçekleştirildiğini ortaya koydu. Belgelendirilen ihlaller, çok kötü şartlar altında uzun süreli gözaltıları, dayak ve kötü muameleyi, hatta bazı durumlarda işkenceye kadar varan durumları içeriyor. Mülteci ve sığınmacılar ayrıca geri gönderilme (bir bireyin idam veya çeşitli ciddi insan hakkı ihlali ile karşılaşabileceği bir ülkeye zorla geri gönderilmesi) tehlikesi ile karşı karşıya. Libya, Mülteci Statüsü ile ilgili 1951 BM Sözleşmesi ve 1967 Protokolünün taraflarından biri değildir.

Misurata Gözaltı Merkezi'nin bahçesindeki mülteci ve göçmenler, Kasım 2008.

“Sorun benim siyah olması; devrimciler benim Muammer Kaddafi'nin destekçilerinden olduğumu düşünüyor. Muammer (el-Kaddafi) halkımı ezdi ve şimdi onun acımasızlığına karşı olanlar onun yaptıklarının aynısını yapıyorlar.”

Musrata Zarouk Kültür Merkezi'nde göz altında tutulandan biri, Mayıs 2011

Geçmişte, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) yürüttüğü çalışmalar, Libyalı yetkililerin müdahaleleri nedeniyle hep sınırlı oldu. Bu durum 2010 yılında, Libyalı yetkililer, BMMYK'nın ülkedeki faaliyetlerini durdurduğunda, daha da kötü bir hal aldı. BMMYK, 2012 Mayıs ayı itibarıyla, ülkedeki çalışmalarını devam ettirdiği halde, henüz Libya'da yetkili yeni merciler ile resmi bir anlaşma yapamadı.

Kaddafi hükümetinin düşüşünden sonra sığınmacı, mülteci ve düzensiz göçmenler için insan hakları koşulları daha da kötüleşti. Ülkede hukuk düzeni bir kenara bırakıldı, ülke boyunca silahlar her yere yayıldı ve ırkçılık ile yabancı düşmanlığı artmaya başladı. Kaddafi güçlerinin karşıtları bastırmak için 'Afrikalı paralı askerleri' kullandığı yönündeki yaygın inanç, Sahraaltı'ndan gelen Afrikalıları –göçmenlik statülerine bakılmaksızın- şiddet, gözaltı ve işkencenin hedefi yaptı. Karışıklık sırasında ve hemen sonrasında silahlı militanlar, Kaddafi destekçisi olduklarını iddia ettikleri binlerce kişiyi, yabancı paralı asker olduklarından şüphelendikleri ancak gerçekte çoğu göçmen işçi olan kişiler de dahil olmak üzere, gözaltına aldılar veya tutukladılar. Uluslararası Af Örgütü araştırmacıları en kötü muamelelerin Sahraaltı Afrika'sından gelenlere ve siyahi Libyalılara yapıldığını ortaya çıkardı. Bu kişilerin birçoğu dövüldü, ya da gözaltı sırasında kötü muamele gördü ve aralarından bir kısmının da işkenceye maruz kaldı.

Sahraaltı'ndan gelen birçok Afrikalı karışıklık sırasında ve hemen sonrasındaki günlerde, Kaddafi için savaşan paralı askerler oldukları inancıyla gözaltına alınırken, şimdi de silahlı militanlar tarafından yüzlerce 'göç ile ilgili suçlar' gerekçesi ile tutuklanmakta.

Neredeyse her gün Libya medyası, denetimsiz sınırlardan ülkeye giren ve yakalanan düzensiz göçmenlerle ilgili haberleri veriyor. 2012 Nisan ayında bir yetkili ülkeye günde 1000 kişinin bu şekilde geldiğini belirtti. Yakalananlar hiçbir suçla suçlanmamakta ve gözaltında bulunmalarının hukuki olup olmadığına ilişkin yargı yoluna başvuramamakta. Libya'daki adalet sistemi halen felç olmuş durumda. Silahlı militanların yabancılara yönelik kötü muamelelerine geniş çapta müsamaha gösteriliyor.

TRABLUS'TAKİ EL-MEDİNA EL-KADİMA

Kaddafi hükümetine karşı olan silahlı savaşçılar 26 Ağustos 2011'de Trablus'un El-Medina El-Kadima mahallesine baskın düzenlediler. Evleri silah ve para için aradılar ve sonrasında Çad, Mali, Nijer, Sudan gibi ülkelerden gelen onlarca Sahraaltı Afrikalıyı ve Libyalıyı zorla alıkoydular. O gün evlerinden alınanlardan yirmi altısı, Uluslararası Af Örgütü'ne, ellerinin kelepçelendiğini ve gözlerinin bağlandığını anlattı. Baskın sırasında ve sonrasında götürüldükleri El-Medina El-Kadima yakınlarındaki futbol kulübünde dövüldüklerini söylediler. Buradayken, yüzüstü yatmaları emredildi ve sonrasında tüfek kabzaları, sopalar ve elektrik kabloları ile dövüldüler. Uluslararası Af Örgütü, bu olaylardan dokuz gün sonra, bu kişilerle görüştüğünde, vücutlarında ifadelerini doğrulayan dayak izleri halen mevcuttu. Gözaltına alınanlardan biri, kuzenine, bağlıyken üç el ateş edildiğini anlattı. Gözaltına alınanlardan biri Af Örgütü'ne şunları anlattı: "Eşim ve çocuklarımla evdeydim. Kapının vurulduğunu duydum, sonrasında kapıyı zorla açıp, içeri girdiler. 'Murtazaka' (paralı askerler) diye bağırıyorlardı. Tenimin renginden dolayı beni hemen suçladılar. Evin önünde beni dövmeye başladılar... Bizi futbol kulübünde de dövmeye devam ettiler..."

İTALYA VE LİBYA ARASINDAKİ ANLAŞMALAR

Mülteci ve sığınmacıların 2006 ve 2010 yılları arasında, Libya'da ciddi insan hakları ihlallerine maruz kaldığı yönündeki birçok kanıtı rağmen, İtalya, Libyalı yetkililerle çeşitli anlaşmalar imzaladı. Bu anlaşmalar doğrudan göç kontrolü ile ilişkiliydi ve göç kontrol faaliyetleri için finansal destek sunmaktaydı. İtalya, ayrıca, deniz yoluyla Avrupa'ya ulaşmaya çalışanların Libya'ya geri gönderilmesi konusunda anlaşmıştı ancak bu süreçte oluşacak insan hakları ihlallerinin önlenmesi için hiçbir çalışma yapılmadı.

Resim alt yazısı (sayfa 7): Libya'daki çöllerde Sebha devriyeleri, 2008.

Libya ve İtalya 2008 yılında Dostluk, Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması imzaladı. İnşaat projeleri, öğrenci bursları ve 2. Dünya Savaşı sırasında İtalyan güçlerine hizmet eden Libyalıların emekli maaşları için 5 milyar ABD Doları değerinde bir paket içeren anlaşmada 'göç' kontrolü ile ilgili hükümler de yer alıyordu. 2012 Nisan ayında, Libya Ulusal Geçiş Konseyi başkanı, Libya'nın anlaşmaya bağlılığını sürdürdüğünü onayladı.

2011 iç karışıklığı öncesinde, 'yasadışı göç' ün engellenmesi konusundaki Libya-İtalya işbirliğinin şart ve özelliklerini ortaya koyan birçok teknik anlaşma imzalandı. Bu anlaşmalardan hiçbiri resmi kanallar aracılığı ile kamuoyu ile paylaşılmadı ve bu anlaşmalarla ilgili bildiğimiz tüm detaylar, resmi olmayan kaynaklardan ya da mahkemelerde görülen davalar sırasında elde edildi⁷.

Aralık 2007'de imzalanan bir 'Protokol' ve Şubat 2009'da imzalanan 'Ek Teknik-Yönetim Protokolü' uluslararası sularda ve ulusal kara sularında Libyalı ve İtalyan mürettebatların katılımı ile ortaklaşa devriyeler ve 'kontrol, arama ve kurtarma' çalışmaları sürdürülmesi için olanak sağladı. 'Ek Teknik-Yönetim Protokolü'nde iki ülke ayrıca 'yasadışı göçmenleri sınırlarından geldikleri ülkeye geri gönderme' konusunda da uzlaştı; insan haklarını korumak için bu anlaşmaya hiçbir koruyucu hüküm dahil edilmediği gibi, uluslararası korumaya ihtiyacı olan kişilerin belirlenip, taranması ile ilgili de hiçbir hüküm yer almadı. Üçüncü Protokol; 'Denizden Gelen Yasadışı Göçle Mücadele İçin Teknik Yönetim Protokolü', 7 Aralık 2010'da Roma'da imzalandı.

Zliten gözaltı merkezi, Libya, Kasım 2008.

Sözleşmeler geçerliğini yitirmemiş olsa da, pratikte Libya ile İtalya arasındaki bu anlaşmaların uygulanması Libya'daki karışıklığın ilk aylarında kesintiye uğradı. Libya'da silahlı karışıklığın halen sürdüğü sırada, İtalya, Libya Ulusal Geçiş Konseyi ile bir mutabakat zaptı imzaladı ve iki taraf düzensiz göçler sorunu konusunda 'düzensiz göçmenlerin geri gönderilmesi'⁸ yolu ile işbirliğini sürdürme konusunda anlaştı. İnsan hakları ihlallerinin ulaştığı seviye ile ilgili Uluslararası Af Örgütü ve diğer örgütlerin yaptığı duyuru ve açıklamalara rağmen, 3 Nisan 2012'de İtalya 'göçmen akışının durdurulması' için Libya ile yeni bir anlaşma imzaladı. Sözleşme kamuoyu ile paylaşılmadı. Anlaşmaya varıldığı bir basın açıklaması ile duyuruldu, ancak üzerinde anlaşmaya varılan önlemlerle ilgili hiçbir detay paylaşılmadığı gibi, Libya'da göçmen, mülteci ve sığınmacıları mağdur eden insan hakları ihlallerine herhangi bir gönderme de yapılmadı.

İNSAN HAKLARI İHLALLERİ

İtalya ve Libya arasındaki bu işbirliği temel olarak iki kategoride incelenebilecek ciddi insan hakları ihlallerine ortam hazırlamaktadır: İtalya'nın görmezden geldiği ya da örtülü olarak desteklediği insan hakları ihlalleri ve İtalya'nın kendi sınırları dışında işlediği ihlaller.

İtalya, Libya ile bu anlaşmaları imzaladığında, İtalyan hükûmeti, düzensiz göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların -teknelerle Avrupa'ya ulaşmaya çalışan insanların- Libya'da keyfi ve uzun gözaltılara, dayığa ve diğer insan hakları ihlallerine maruz bırakıldığını biliyor olmalıydı ya da en azından tahmin etmeliydi. Üçüncü 'Deniz Yoluyla Gelen Yasadışı Göçle Mücadele Protokolü', Libya'nın altı ay öncesinde, zaten oldukça sınırlı izin verilen UNHCR çalışmalarını tamamen durdurup mülteci ve sığınmacıları daha da zor bir duruma sokmasına rağmen, Aralık 2010'da imzalandı.

İtalya ve Libya'nın yeni yöneticiler arasındaki Nisan 2012 anlaşması da, göçmen, mülteci ve sığınmacılara karşı işlenmekte olan yaygın insan hakları ihlallerini ortaya koyan pek çok bilginin varlığına ve Libya'da hala mülteci statüsü belirlemek üzere hiçbir hukuksal girişimde bulunulmamasına rağmen, yürürlüğe sokuldu.

Devletler göç ve sınır kontrolü önlemleri alırken, bunu insan hakları yükümlülüklerine uygun biçimde yapmalıdırlar. Ancak, İtalya ve Libya arasındaki dışsallaştırma anlaşmaları bağlamında alınan bazı önlemler, uluslararası hukuku çiğnemektedir. Ayrıca İtalyan yetkililer, Libya ile anlaşma imzalarırken, Libya'da göçmen, mülteci ve sığınmacıların ciddi insan hakları ihlallerine maruz kalabilecekleri gerçeğine sırt çevirmişlerdir. İtalya ve Libya arasındaki anlaşmalar, insan haklarının korunması konusunda etkili hiçbir hüküm içermemektedir. 2008 İtalya-Libya Dostluk, Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nda insan hakları ile ilgili bir madde konulması ancak bu konudaki hiçbir önlemin şimdiki dek alınmamış olması, bu maddenin sadece göstermelik bir amaçla anlaşmaya dahil edildiğini düşündürmektedir.

İtalya, en hafif tanımıyla göçmen, mülteci ve sığınmacıların acılarını görmezden gelmiştir. Daha da kötü olan ise ulusal politik çıkarları için insan hakları ihlallerine göz yummaya hazır olduklarını göstermişlerdir.

© Amnesty International

GÖÇ KONTROL ANLAŞMALARINI ÇERÇEVESİNDE İNSAN HAKLARININ KORUNMASI

Devletler arasındaki karşılıklı ya da çok taraflı anlaşmalar, bu devletlerin insan hakları yükümlülüklerinden kurtuldukları anlamına gelmez. Tüm anlaşmalar insan haklarıyla uyumlu ve tutarlı olmalıdır.

Göç kontrol anlaşmaları, göçmen, mülteci ve sığınmacıların haklarının korunacağını garanti altına alan özel önlemler içermelidir. Bu koruma önlemlerinin içeriği, anlaşmaların konusu ve yapısına göre değişiklik gösterebilir. Ancak tüm anlaşmalar, sığınma talebinde bulunanların uygun işlemlere tabi tutulacağını, kısmi ya da toplu sınır dışı etmelerin yasaklanmasını ve geri göndermeme ilkesine kesin biçimde uyulacağını taahhüt etmelidir.

Anlaşmalar, insanların yeterli derecede bilgilendirilmelerini ve hukuki yollara başvurabilmelerini garanti altına almalıdır. Ayrıca gözaltı uygulamalarının asgari düzeyde tutulması ve aile fertlerinin birbirlerinden ayrılmaması için özel düzenlemeler içermelidirler. Teknik ve finansal işbirliği hükmü, insan hakları ile uyumlu hale getirilmelidir.

Devletler, insan haklarının korunacağını taahhüt eden etkili mekanizmalar bulunmadıkça, bu tür anlaşmalara taraf olmamalıdır.

LİBYA'DA KAPANA KISILAN MÜLTECİLER

Haziran 2010 öncesinde, Libya'da sığınma prosedürlerinin yokluğunda, BMMYK ülkedeki sığınmacıların kayıt altına alınması ve uluslararası koruma taleplerinin incelenmesinden sorumluydu. Ocak 2012 itibarıyla, Libya'da, başka bir ülkeye yerleştirilmeyi bekleyen kayıtlı 8.000 mülteci, koruma talepleri BMMYK tarafından incelenmekte olan 3.200 sığınmacı vardı. BMMYK'nın ülkedeki çalışmaları Haziran 2010'da engellenince, bu insanlar tamamıyla yalnız bırakıldı ve yeni gelen sığınmacılar korunma taleplerini ve başvurularını dahi iletemediler. BMMYK Libya'da halen bulunsa da, henüz Libyalı yetkililerle, çalışmalarına devam etmek için bir anlaşma yapamadı -bu durum Libya ile İtalya arasında hiç zaman kaybetmeden imzalanan 'göç kontrolü' anlaşmasıyla tam anlamıyla bir tezatlık oluşturmaktadır.

Eritre, Etiyopya, Somali, Sudan gibi ülkelerden iç karışıklık ve işkenceden kaçarak Libya'ya gelen mülteci ve sığınmacıların elindeki seçenekler oldukça sınırlı. Libya'ya komşu ülkelerin hiçbirinde etkili mülteci koruma sistemi mevcut değil¹⁰. İtalya ise uluslararası korumaya muhtaç insanların, bir nevi kapana kısırlanmasına izin veren anlaşmaları imzalamış durumda. Bu kişiler mülteci olarak tanınmadıkları, çeşitli insan hakları ihlalleriyle karşılaşma riskleri olan ve zorla, hayatları tehlikede olabilecek bir ülkeye geri gönderilme ihtimallerinin bulunduğu bir ülkede, çaresiz bırakılmış durumda.

DENİZDEKİ OPERASYONLAR: MÜDAHALE VE GERİ PÜSKÜRTME

Avrupa'nın göç kontrol sistemindeki en endişe verici öğelerden biri, botlara müdahale ve denizde geri püskürtme uygulaması. İtalya ile Libya arasında imzalanan anlaşmalar çerçevesinde, Avrupa'ya ulaşmaya çalışan tekneleri durdurmak ve Libya'ya geri püskürtmek ya da döndürmek amacıyla denizde denetim çalışmaları başlatıldı.

Libya ile göç kontrolü konusunda anlaşmalar yapmadan önce, İtalya, denizde yakalanan insanları, korunmaya ihtiyaçları olup olmadığının anlaşılması için, kendi topraklarına getiriyordu. Bu tutum, sığınmacılara uluslararası korumaya başvurma hakkının tanınmasını bir yükümlülük olarak tanımlayan insan hakları ve iltica

hukuku gerekleriyle uyuşuyordu. Ancak 2009 yılı ortalarından itibaren, İtalyan sahil güvenlik görevlileri ve gümrük polisi, açık sularda gemileri durdurmaya ve içindekileri doğrudan Libya'ya göndermeye başladı. Bazı durumlarda, yakalanan insanlar İtalyan gemilerine alınarak, bu gemiler tarafından Libya'ya döndürüldü; başka durumlarda ise İtalyan gemilerine bindirilen insanlar sonrasında Libya devriye gemilerine aktarıldı.

LİBYA'YA GERİ PÜSKÜRTME

Uluslararası Af Örgütü, Haziran 2011'de, Tunus'taki Choucha mülteci kampında, Eritreli 25 yaşındaki R. ile görüştü. R. Haziran 2009'da Avrupa'ya ulaşmak için Libya'dan yola çıkmaya kalkıştı. Trablus'taki kaçakçıların yardımıyla, İtalya'ya doğru yola çıkan ve içinde çoğunluğunu Eritre asıllıların oluşturduğu 82 kişi bulunan bir tekneye bindi. Dört gün boyunca denizde yol aldıktan sonra, bir İtalyan gemisi teknelerine yanaştı ve bu gemiye bindirildiler. R. İtalya'ya götürüldüğünü düşündü. Ancak, bir başka Libya gemisi, buldukları İtalyan gemisine yanaştı ve Libyalı askerler İtalyan gemisine bindi. 82 kişinin hepsi Libya gemisine zorla bindirildi. R. erkeklerin ellerinin kelepçelendiğine ve bazılarının dövüldüğüne tanık olduğunu anlattı. Libya'ya varmalarının ardından R. gözaltına alındı ve yaklaşık 12 ay gözaltında tutuldu. Libya'da 2011'de iç karışıklık patlak verince yeniden kaçmak zorunda kaldı ve Tunus'daki Choucha mülteci kampına geldi.

Denizde yakalanarak İtalyan yetkililer tarafından Libya'ya geri gönderilen kişi sayısı, iki ülke de bu konuda hiçbir bilgi paylaşmadığı için, bilinmiyor. Elimizdeki tek resmi veri 5 Mayıs - 7 Eylül 2009 tarihleri arasındaki zaman dilimine ait: Libya'daki İtalya Büyükelçisine göre bu dört aylık dönemde 1.000'den fazla kişi Libya'ya geri döndürüldü¹¹. Eylül 2009'dan sonra da çeşitli geri püskürtmeler bildirildi ancak bunlardan etkilenen kişi sayısı ile ilgili bir bilgi verilmedi¹².

Libya'dan yola çıkan gemilerde sığınmacı, mülteci ve göçmenlerin bulunduğu, İtalyan yetkililerce geri püskürtme çalışmaları başlatılmadan önce de biliniyordu.

BMMYK'ya göre 2008 yılında, geri püskürtmeler başlamadan önce, tekne ve gemilerle İtalya'ya gelen yabancıların -çoğu Libya'dan gelmek üzere- %75'ini sığınmacılar oluşturuyordu ve bu kişilerin %50'sinin bir şekilde uluslararası koruma statüsü mevcuttu¹³. İtalya tarafından Libya'ya geri döndürülen kişilerden bazıları BMMYK'ya konuştular. Bu görüşmeler sırasında, geri döndürülen insanlar arasında acil olarak uluslararası korunmaya ihtiyacı olanların da bulunduğu doğrulandı. Görüşülen kişilerden bazıları Libya topraklarına getirilirken ve sonrasında gözaltı merkezlerinde şiddete maruz kaldıklarını doğruladılar¹⁴.

Uluslararası ve Avrupa insan hakları ve iltica hukuku, İtalya'nın, bir kişiyi ciddi insan hakları ihlallerine maruz kalabileceği bir bölgeye ya da ülkeye geri göndermesini yasaklamaktadır. İnsan hakları hukuku, her bireyin durumu bağımsız olarak ele alınıp, değerlendirilmeden, insanların toplu şekilde sınır dışı edilmesini de yasaklamaktadır. 2012 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesi, insanların, içinde buldukları şartlar bağımsız olarak incelenmeden, toplu halde Libya'ya döndürüldüğü geri püskürtmelerin, toplu sınır dışı ile eşdeğer olduğunu ve bu önlemlere maruz kalan insanların haklarının ihlal edildiği kararına vardı.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ: HIRSI JAMAA VE DİĞERLERİ İTALYA'YA KARŞI

2012 Şubat ayındaki kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesi İtalya'nın Mayıs 2009'da gerçekleştirdiği bir geri püskürtme operasyonunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ihlal ettiği sonucuna vardı. Dava konusu olayda, İtalyan askeri gemileri, İtalya'ya ulaşmak için üç gemi ile denize açılan 200 kişilik bir grubun parçası olan 11 Somalili ve 13 Eritreliyi zorla Libya'ya geri götürmüştü. Zorla geri götürmeler, İtalyan yetkililer bu kişilerin Libya'da kötü muamele ile karşılaşma risklerinin yüksek olduğunu bilmesine rağmen gerçekleştirildi. İtalya, bu kişileri Libya'ya geri götürerek, buradan ülkeleri Somali ve Eritre'ye geri gönderilme ve geri gönderildikleri ülkelerinde işkence ve diğer insanlık dışı muamelelere maruz kalma tehlikesi altına soktu.

Büyük Daire, İtalya tekneleri açık sularda geri püskürtmüş olsa da, bu kişilerin, İtalyan gemilerine bindirildikten sonra, İtalyan yasalarına dahil olduğuna dikkat çekti. Mahkeme, bu kişiler, İtalyan gemilerine bindirildikleri andan itibaren İtalyan yasalarına tabi oldukları için, İtalya'nın bu kişilerin insan haklarını korumakla yükümlü olduğu belirtti. Ancak İtalya bunu yapmadı. Aksine, İtalyan yetkililer bu kişileri Libya'ya geri götürüldükleri

konusunda bilgilendirmemekle birlikte, bu karara itiraz etme şansı da tanımadılar. İtalya savunmasında Libya ile anlaşmalarının, denizde yakalanan göçmenlerin Libya'ya geri gönderilmesi konusunda yasal bir zemin sağladığını ve İtalya'nın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki insan hakları ile ilgili yükümlülüklerini hafiflettiğini öne sürdü. İtalya aynı zamanda, olayların açık sularda yaşanan bir kurtarma operasyonu olduğunu öne sürerek, Mahkemenin kararını etkilemeye çalıştı.

Büyük Daire bu iki iddiayı da reddetti ve İtalya'nın eylemleri ile davacıların kötü muameleyle maruz kalma risklerinin bulunduğu bir yere geri gönderilmeme ve toplu halde sınır dışı edilmeye maruz kalmama haklarını ihlal ettiği kararına vardı.

İtalyan yetkililer Mahkemenin kararının tartışma konusu yapılmadan uygulanacağını şeklinde bir yanıt verdiler. Ayrıca, İtalya bu tarihten sonra yeni Libya yetkililerle yapılacak herhangi bir işbirliği girişiminin 'insan haklarına kesinlikle saygılı ve denizdeki insanların hayatlarını gözetin' bir çerçevede yapılacağını belirtti. Ne var ki, bu tarihten kısa bir süre sonra, İtalya ve Libya göç kontrolü konusunda yeni bir anlaşma imzaladı (sayfa 9'da bahsedilen anlaşma). Bugüne dek bu anlaşmanın içeriği gizli kaldı ve kamuoyunun incelemesine izin verilmedi.

3.DENİZDE KURTARMA

Göçmenlerin gemi ile Avrupa'ya yola çıkmasına çoğunlukla insan kaçakçılığı ve ticareti ile uğraşanlar yardımcı oluyor. Kullanılan gemiler genellikle normal kapasitesinden fazla insanla dolduruluyor ve denize açılmaya elverişli olmuyor. Çoğu zaman gemilerde ne profesyonel bir mürettebat ne de güvenlik ekipmanı bulunuyor. Denizde ciddi tehlikeler atılan göçmen tekneleri ile sıklıkla karşılaşmaktadır. BMMYK'ne göre 2011 yılında Akdeniz'i geçmeye çalışırken en az 1.500 kişi hayatını kaybetti15.

Uluslararası deniz hukuku, denizde zor durumda (acil durumda) kalmış gemi ve insanlara yardım edilmesi ilkesini şart koşmuştur. Devletlerin, denizde tehlikeli durumlara karşılaşılanlara, hangi ülkenin vatandaşı olduklarına, statülerine ve içinde buldukları şartlara bakmaksızın yardım etmesi ilkesi en önemli prensiplerden biridir. Özel gemiler de bu gibi durumlarda yardım etmekle yükümlüdürler.

Ancak, bazı Avrupa ülkelerinin uygulama ve politikaları, batan gemilerin kurtarmasında gecikmelere neden oldu; bazı durumlarda bu gecikmeler, göçmen ve mültecilerin sorumluluğunu üstlenmekten kaçınmak için bilinçli olarak yapıldığı izlenimini vermektedir. Malta ve İtalya birçok kez, politik bir anlaşma ile nereye gönderilecekleri belirlenmeden, özel tekne ve gemilerin (genellikle balıkçı tekneleri) uluslararası sulara kurtardığı kişilerin, bu teknelerden ayrılıp kendi topraklarına adım atmasına izin vermeyi reddetti16.

İMDAT ÇAĞRILARI CEVAPSIZ BIRAKILIYOR

Hayatta kalanların ifadeleri sayesinde birçok durum aydınlatıldı. Örneğin, 6 Nisan 2011'de Libya'dan çoğunluğunu Eritreli ve Somalililerin oluşturduğu insanları taşıyan bir gemi alabora oldu ve 200'den fazla insan boğularak hayatını kaybetti. Kaza Malta'nın

arama ve kurtarma sınırları içinde meydana geldi. Malta acil durum çağrısını aldı, ancak İtalya'nın arama ve kurtarma güçlerinin olay mahalline coğrafi açıdan daha yakın olduğunu öne sürerek, arama ve kurtarma operasyonu başlatmadı. İtalyan kurtarma gemisi vardığında, teknedekilerin çoğu hayatını kaybetmişti; sadece 47 kişi kurtuldu. İtalyan yetkililer Malta'nın uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmedeğini öne sürdü. Malta ise bu iddiayı reddetti17.

En kötü kurtarma başarısızlıklarından birisi, bu olaydan sadece günler önce, 63 kişinin Akdeniz'de hayatını kaybettiği olayda meydana geldi. 2011 Mart ayı sonlarında, NATO güçlerinin denetlediği ve devriye gezdiği bölgede, Sudan, Nijerya, Gana, Eritre ve Etiyopyalı, ikisi henüz bebek olmak üzere, 72 kişiyi taşıyan küçük bir teknenin, Akdeniz'de rotasını kaybedince, iki hafta boyunca kaderine terk edilmesi ile yaşandı.

Tekne Libya'dan hareket etmişti ve içindeki yolcular ülkede süregelen karışıklıktan kaçıp, Avrupa'ya ulaşmaya çalışıyordu. Ancak kısa süre sonra yakıtları, su ve yiyecekleri tükendi. Teknedekiler bir uydu telefonu kullanarak, çaresizce Roma'daki Eritreli bir rahibi, durumlarından haberdar etmek için aradılar. Rahip, İtalyan Sahil Güvenliği ve Napoli'deki NATO karargahı ile iletişime geçti. Hayatta kalanların anlattıklarına göre, bir askeri helikopter tekneye doğru alçalıp biraz su ve bisküvi attı, ancak bir daha geri dönmedi. Balıkçı tekneleri ve askeri taşıtlar da zaman zaman yaklaşarak, sürüklenen tekneyi gördü ancak kimse kurtarmaya gelmedi. Bir hafta sonra, insanlar ölmeye başladı; cesetler denize bırakıldı. Hala hayatta olanlar ise ölümle yüz yüzeydi. Çaresizlik içinde bazıları tekneden denize atıldı. Sonunda, tekne Libya'ya kadar geri sürüklendi. 72 kişiden sadece dokuzu bu korkunç yolculuktan sağ kurtulabildi18.

İtalyan sahil güvenlik botu İtalya'nın Lampedusa limanına yanaşmaya çalışıyor, Mayıs 2011. Bot Libya'nın Trablus şehriden yola çıkan, 30'u kadın üçü çocuk toplam 142 kişiyi taşıyordu. Bu insanlar tekneleri denizde batmadan önce kurtarıldı.

Bu ölümler, sivillerin can güvenliğinin, Libya'ya yapılan askeri müdahaleler için haklı sebep olarak gösterildiği sırada, Akdeniz'in başta askeri deniz araçları olmak üzere, en kalabalık olan noktalarında meydana geldi.

Trajedinin kamuoyu tarafından öğrenilmesinin ardından, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) durumu araştırması için üyelerinden birini yetkilendirdi. 29 Mart 2012'de yayımlanan araştırma, İtalya ve

Malta'nın Ulusal Deniz Kurtarma ve Koordinasyon Merkezlerinin, FRONTEX ve NATO'nun, tekneden gelen acil durum çağrılarını aldığı doğruladı. Araştırma raporunda şunlar yazıyordu:

Bir hatalar serisi yaşanmıştır: Libyalı yetkililer kendi arama kurtarma alanlarında sorumluluk üstlenemedi, İtalya ve Malta Ulusal Deniz Kurtarma ve Koordinasyon Merkezleri arama ve kurtarma operasyonu başlatmadı, ve NATO bu acil durum çağrılarını geldiğinde tekneye yakın askeri deniz araçları bulunmasına rağmen bu çağrılara cevap vermedi... Böyle bir durumda, öne sürüldüğü gibi NATO'nun ya da İtalya veya Malta'nın emrindeki bir helikopter ya da gemi müdahalesi ile batmakta olan gemiye yardım edilmemesi endişe verici bir fiyaskodur.'

Araştırma ayrıca Avrupa kıyı devletlerinin, balıkçı gemileri ya da özel ticari gemilerin de kurtarma yükümlülüklerini yerine getirmesini olumsuz bir şekilde etkileyen önlemleri ile ilgili de endişeleri dile getirdi. Bu sorunların içinde devletlerin, kurtarılan kişilerin nereye indirileceği konusunda anlaşmaya varmada yaşadığı gecikmeler de yer alıyor. Bu durum söz konusu ticari gemiler için ciddi finansal kayıplara, hatta 'yasa dışı göçle' ilgili suçlamalara maruz kalma riskine yol açabiliyor. Araştırmanın hemen ardından, 24 Nisan 2012'de alınan bir kararla Parlamenter Meclisi bu sorunların, benzer birçok sorunla birlikte bir an önce çözülmesi için çalışmalarına başlanmasını istedi.

KURTARILMAK HER ZAMAN GÜVENDE OLUNACAĞI ANLAMINA GELMİYOR

Bazı durumlarda, kurtarılmayı bekleyen kişiler, kendilerini, haklarını tamamen ihlal eden geri püskürtme operasyonlarının ortasında buldular.

17 Temmuz 2010'da Libya'dan Avrupa'ya bir filika ile ulaşmaya çalışan 55 Somalilinin filikası batmak üzereyken, Malta'nın 73 km güney doğusunda tespit edilerek, kurtarıldı. Filikadakilerin yirmi sekizi Malta Silahlı Kuvvetleri (AFM) P-52 devriye gemisi ile Malta'ya, 27'si ise Libya devriye gemisi ile Libya'ya götürüldü. Maltalı yetkililer 27 kişinin -18'i erkek dokuzu kadın- kendi istekleri ile Libya'ya geri götürüldüğünü bildirdi, ancak Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü bazı Somalilerin anlattıkları tamamen farklıydı. Kendilerine ilk yaklaşan geminin Malta gemisi olduğunu söylediler. Gemi özellikle çok ağır durumda olan 5 kadını aldı, ancak geri kalan herkesi can yeleği, su ve bisküvi dağıtarak filikada bıraktı. Kısa bir süre sonra başka bir gemi yanaştı. Somalililere İngilizce ve İtalyanca seslendirildi. İtalya'ya götürüleceklerini düşünerek 27 kişi bu gemiye bindi. İçlerinden biri gemide Arapça konuşulduğunu duyunca, filikaya geri dönmeye çalıştı ve 'Bunlar Libyalı' diye bağırmağa başladı. Filikada kalanlar geminin Libya gemisi olduğunu fark edince binmeyi reddettiler. Bazıları panik içinde denize atladı ya da kendini öldüreceğini söyledi. Sonrasında, halen yakınlarda bulunan Malta gemisi geride kalan Somalilileri filikadan alarak Malta'ya götürdü.

27 Somalili, hiçbir uluslararası koruma talep etme şansları bulunmayan ve işkence ve diğer kötü muamelelerle karşılaşabilecekleri Libya'ya geri götürüldüler. 27'si de Libya'ya varır varmaz birkaç gün ila birkaç hafta arasında değişen süreyle gözaltına alındılar. Gözaltı sırasında, Somalililerin ifadelerine göre, tüm erkekler duvara dizilerek coplarla dövüldü, bazılarında sorgulanırken elektrik şoku verildi.

Malta'ya götürülen 28 Somalilinin hepsi iki ay içerisinde gözaltından salıverildi ve hepsine uluslararası koruma verildi. Maltalı yetkililer yanlış hiçbir şey yapmadıklarını iddia etmeye devam ediyorlar. Yetkililer, Eylül 2010'da Uluslararası Af Örgütü'ne, 17 Temmuz vakası ve benzer durumlarda, Malta'nın geri göndermeme yükümlülüğünün açık denizlerde geçerli olmadığını ileri sürdüler. Malta, toprakları dışındaki sığınmacılar konusunda, denizde acil durumlarda karşılaşanların güvenliğini sağlamak dışında, bir yükümlülüğünün bulunmadığını beyan etti. Bu durum, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin son kararlarıyla bir tezatlık arz etmekte. (Hirsi Jamaa ve diğerleri İtalya'ya karşı, sayfa 13)

Bu insanlar, Akdeniz'de bir tekneden kurtarılan ve altı İtalyan deniz aracı ile Lampedusa, İtalya'ya götürülen 500 kişiden bazıları, Mayıs 2011

4.SINIRLARIN ÖTESİNDEKİ İNSAN HAKLARI YÜKÜMLÜLÜKLERİ

İnsan hakları ve iltica hukuku, tüm devletlerin kendi hakimiyet alanlarındaki insanların haklarına saygı duymasını ve koruması gerektirir: buna bir ülkenin karasularının içindeki ve insanların belli bir devletin hakimiyet sınırları içinde olmasını gerektiren başka birçok durum da dahildir.

Sınır kontrolü önlemlerinin dışsallaştırılması, devletlerin karasularındaki eylemleri ve dışsallaştırma önlemleri bir devletin başka bir devletin karasularında, başka bir ülkenin bayrağını taşıyan gemilerle gerçekleştirdiği eylemleri içerdiği için, yetki alanı ile ilgili birçok soruyu da beraberinde getirmiştir²⁰.

Bir ülkenin yetkililerinin, kendi ülkelerinin bayrağını taşıyan gemilerde yakaladıkları ya da kurtardıkları insanlar, kendi hakimiyet sınırları içinde sayılmak zorundadır. Kurtarılan ya da yakalanan kişilerin, o devletin bir gemisine bindirilmediği durumlarda bile, söz konusu devlet, yakalanan ya da kurtarılan bu kişiler hakkında yetkili ve sorumlu bir şekilde davranıp, insan haklarına ve uluslararası hukukun yükümlülüklerine uygun biçimde hareket etmelidir. Bunun içine, acil tıbbi müdahaleye ihtiyacı olanlara anında yardım edilmesi, yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması, insanların güvende olacakları ve geri gönderilmeme hakları da dahil olmak üzere, haklarına saygı gösterileceği yerlere götürüldüğünden emin olunması yer almaktadır. Denizde yakalanan ya da kurtarılan insanların bireysel işlemlere tabi tutulabilmesi gerekmektedir. Herkese kendi durumunu açıklama şansı verilmeli ve uluslararası korumaya başvurmak isteyenler için etkili iltica durumu belirleme işlemleri uygulanmalıdır.

İnsanlar yola çıktıkları ülkelere ya da kendi ülkelerine geri götürülürken, bu işlemler güvenli ve insan onuruna uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Bir devlet, uluslararası insan hakları, iltica hukuku ya da deniz hukukunun bir gereği olan bu sorumluluğunu, başka devletlerle imzaladığı anlaşmaları öne sürerek, hafiflemiş gösteremez.

Devletler, ayrıca, insan hakları ihlallerine yol açacak iki ya da daha çok taraflı anlaşmalara dahil olmamalıdır. Yani, ülkeler bir anlaşmaya imza atmadan önce, anlaşma şartlarını, yol açabilecekleri insan hakları ihlalleri bakımından incelemeli ve buna göre değerlendirmelidir. Dışsallaştırma bağlamında bu durum, başka bir devletin karasularında, yakalanan insanların ciddi hak ihlalleri ile karşılaşabileceği gerçeğine rağmen, bu çalışmalarının sürdürülmesine Avrupa'nın katılımı ve eylemlerinin yasallığı -gerek devletler düzeyinde gerekse de FRONTEX dolayısıyla olsun- noktasında ciddi sorular doğurmaktadır.

Bir devlet, başka bir devletin karasularındaki hakimiyet alanı da dahil olmak üzere, resmi kaynaklarını, görevlilerini ve ekipmanlarını, insan hakları ihlalleri doğuracak eylemler için kullanamaz.

5.SONUÇ

İtalya ve Libya arasındaki anlaşmalar ciddi insan hakları ihlallerine yol açan önlemler içermektedir. Diğer Avrupa ülkeleri ile Kuzey ve Batı Afrika ülkeleri arasındaki anlaşmalar ve AB ile FRONTEX'in dahil olduğu bazı anlaşma ve eylemlerin de insan haklarına etkileri bakımından incelenmesi gerekmektedir. Ancak, göç kontrolü anlaşmaları ve uygulamalarının şeffaf bir ortamda sürdürülmemesi, bugüne dek derinlemesine bir araştırma yapılmasını engellemiştir.

Bazı Avrupa ülkelerinin 'düzensiz göçü' engelleme tutkusu, zamanında ve doğru kurtarma operasyonlarını baltalamaktadır. Devletler nereye götürülecekleri konusunda uzlaşmaya çalışırken, çaresiz erkek, kadın ve çocuklar günlerce denizin ortasında terk edilmiştir. Bu korkunç durumlardan sağ kurtulmayı başaranlar, insan hakları ihlalleri yaşamaya devam edecekleri ve uluslararası korunma ihtiyaçlarının görmezden gelineceği ülkelere geri götürülmüş olabilirler. Geciken kurtarma operasyonları, yüzlerce insanın hayatına mal olmuştur ve bu sorunla ilgili tam ve kesin bir belgelendirme de mevcut değildir.

Devletlerin dışsallaştırma kapsamında işlenen insan hakları ihlalleri için hesap verebilmesi gerekmektedir. Birçok Avrupa ülkesinin üçüncü ülkeler ile yaptıkları sınır yönetim anlaşmaları ve uygulamaları, şeffaflıktan uzak bir şekilde yürütüldüğü için, bu durum hak ihlallerinin kontrolsüz biçimde devam edeceği kaygısını doğurmaktadır. İnceleme ve araştırmanın mümkün olmadığı böyle bir ortamda mülteciler, sığınmacılar ve göçmenlerin hakları hiçbir şekilde korunmamaktadır.

Sol altta görülen İtalyan sahil güvenlik dalgıçları Pantelleria'da göçmenleri kurtarıyor, İtalya, 13 Nisan 2011. Yetkililer, Kuzey Afrika'dan İtalya'ya ulaşmaya çalışırken 250 kişiyi taşıyan teknelerinin rotadan çıkması ve bir İtalyan adası yakınlarında batması üzerine, 2 kadının boğularak hayatını kaybettiğini bildirdi.

6.ÖNERİLER

Bu rapor İtalya'ya odaklanmış olsa da, Uluslararası Af Örgütü tüm devletleri göçmen, mülteci ve sığınmacıların haklarını uluslararası standartlara uygun biçimde korumaya çağırılmaktadır. İtalyan yetkililer, Libya ve diğer ülkelerle halihazırda var olan göç kontrolü anlaşmalarını tekrar gözden geçirmelidirler.

İTALYAN HÜKÜMETİNİN YAPMASI GEREKENLER:

- Libya ile mevcut göç kontrolü anlaşmalarının feshedilmesi;
- Libya mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin insan haklarına saygı duyduğunu ve koruduğunu, ve uluslararası korunmaya ihtiyacı olanların belirlenebilmesi için düzgün şekilde işleyen bir sistem oluşturduğunu kanıtlayana kadar, Libya ile başka anlaşmalar yapılmaması;
- Libya ya da başka ülkelerle yapılacak tüm anlaşmaların kamuoyu ile paylaşılması.

AVRUPA ÜLKELERİ VE AB'İNİN YAPMASI GEREKENLER:

- Göç kontrol politika ve uygulamalarının insan hakları ihlallerine yol açtığından ya da bu ihlallere katkı sağlamadığından emin olunması;
- Göç kontrol anlaşmalarının uluslararası ve Avrupa insan haklarına, ayrıca deniz hukukuna uygun biçimde gerçekleştirildiğinden emin olunması; uygun uygulama mekanizmaları ile insan haklarını koruyacak maddelerin bu sözleşmelere eklenmesi ve sözleşmelerin kamuoyu ile paylaşılması;
- Göçmenlerin yakalanma ve kurtarılma operasyonlarında, bu insanların güvenliğine en üst seviyede özen gösterilmesinin ve iltica talep etme imkanı da dahil olmak üzere, bu kişilerin bireysel değerlendirme işlemlerine tabi tutulabilmelerinin sağlanması;
- Arama kurtarma çalışmalarının kapasitesinin ve Akdeniz'de bu konudaki işbirliğinin artırılması; denizdeki ölümlerin engellenmesi için alınan önlemlerin kamuoyu ile paylaşılması; ve "Arama ve Kurtarma" yükümlülüklerine iltica ve insan hakları hukukunun gerektirdiği şekilde uyulması.

Uluslararası Af Örgütü üyeleri, İtalya'nın Lampedusa Adasında, ada halkının Tunus, Libya ve Afrika'dan gelen binlerce göçmen ve mülteciye yardımcı ve destek oluşundan dolayı teşekkür etmek için vücutlarıyla kumsala 'Grazie (Teşekkürler)' kelimesini yazdılar, Temmuz 2011.

SON NOTLAR

1 Uluslararası Af Örgütü geçmişte Moritanya'da ve geçmişte ve günümüzde Libya'da gözaltı ve hak ihlallerinin varlığını belgelendirmiştir. Bakınız: Moritanya: 'Kimse bizimle ilgili hiçbir şey yapmak istemiyor.!' Avrupa'ya girmesine izin verilmeyen göçmenlerin tutuklanması ve toplu halde ihraç edilmesi (İndeks: AFR 38/001/2008); Yarının Libya'sı. İnsan hakları için umut var mı? (İndeks: MDE 19/007/2010); Libya: Militanlar yeni bir Libya umutlarını tehdit ediyor (İndeks MDE 19/002/2012).

2 Bakınız: İtalya İçişleri Bakanlığı internet sitesindeki (İtalyanca) haberler, <http://bit.ly/JK4YKn>, son ziyaret edilme tarihi 21 Mayıs 2012.

3 Bakınız: İspanyol Hükümeti internet sitesindeki iki taraflı anlaşmalar: <http://bit.ly/JgXJXG>, son ziyaret edilme tarihi 21 Mayıs 2012.

4 Bakınız: Uluslararası Af Örgütü raporları: Yarının Libya'sı. İnsan hakları için umut var mı? (İndeks: MDE 19/007/2010), Temmuz 2010; Libya: Militanlar yeni bir Libya umutlarını tehdit ediyor (İndeks MDE 19/002/2012), 16 Şubat 2012.

5 Libya yasadışı göçmenlerle, silah kaçakçılığı ile mücadele ediyor, 28 Nisan 2012, online olarak görülebilecek adres: <http://www.alarabiya.net/articles/2012/04/28/210863>, son ziyaret edilme tarihi 17 Mayıs 2012.

6 Bakınız: (İtalyanca) anlaşma metni <http://bit.ly/MUUPwn>, son ziyaret edilme tarihi 29 Mayıs 2012.

7 Bakınız: Hirsi Jamaa ve diğerleri İtalya'ya karşı (başvuru no. 27765/09) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Daire kararı <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc> adresinde görülebilir.

8 Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 26 ve 27 Mayıs 2011'de İtalya ziyaretinin ardından yayınladığı rapor, paragraf 51. Online olarak <http://bit.ly/LaQsYM> adresinden görülebilir, son ziyaret edilme tarihi 21 Mayıs 2012.

9 Bakınız: İtalya İçişleri Bakanının (İtalyanca) basın açıklaması, online olarak <http://bit.ly/LTV55S> adresinden görülebilir, son ziyaret edilme tarihi 21 Mayıs 2012. Ayrıca bakınız: İngilizce basın bildirgesi 'İtalya, Libya göçe karşı pakt imzaladı', <http://bit.ly/HlbgKO>, son ziyaret edilme tarihi 21 Mayıs 2012.

10 UNHCR (BMMYK) Cezayir, Çad, Mısır, Nijer, Tunus ve Sudan'da çalışmalarını sürdürüyor olsa da, bu ülkelerin hiçbiri mültecilere ya da uluslararası korunmaya ihtiyacı olanlara uzun süreli koruma sağlamıyor.

11 Libya'daki İtalya Büyükelçisi bu bilgiyi parlamento komitesinde sorulan bir soru üzerine 13 Ekim 2009 tarihinde verdi- bu sitede görebilirsiniz: http://www.asgi.it/home_asgi.php?n:760&l:it

12 Bakınız: Uluslararası Af Örgütü basın açıklaması İtalya: 100'den fazla insanın denizde geri püskürtüldüğü bildirildi (İndeks: EUR 30/017/2011), 30 Ağustos 2011, ve Güvenlik ararken korku ile karşılaşmak: Mülteciler, Libya ve Malta'daki göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar, (İndeks: REG 01/004/2010), 14 Aralık 2010

13 BMMYK basın duyurusu, 10 Aralık 2010.

14 Bakınız: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Hirsi ve diğerlerinin İtalya'ya karşı açtığı davadaki (başvuru no. 27765/09) görüşü, 29 Mart 2011, online olarak <http://bit.ly/KDNSOF> adresinde bulunabilir, son ziyaret edilme tarihi 17 Mayıs 2012.

15 '2011 yılında 1,500'den fazla insan Akdeniz'i geçmeye çalışırken boğuldu ya da kayboldu.' <http://www.unhcr.org/4f2803949.html>, son ziyaret edilme tarihi 17 Mayıs 2012.

16 Bakınız: Uluslararası Af Örgütü, Dünyada İnsan Haklarının Durumu 2010. Ayrıca bakınız: 'İtalya, kurtarılanları taşıyan geminin limana demirlemesine izin verdi.' Guardian, 19 Nisan 2009.

17 BMMYK bu durumu rapor etti <http://unhcr.org/4d9c8bf56.html>. İtalya ve Malta ile ilgili huşular İtalyan ve Malta basınında yer aldı: örneğin; La Repubblica http://www.repubblica.it/cronaca/2011/04/06/news/lampedusa_naufraga_barcone_strage_immigrati-14584220?ref:HREA-1; ve Times Malta- <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20110407/local/maroni-implies-blame-blame-on-malta-for-migrants-tragedy.358699>.

18 Uluslararası Af Örgütü hayatta kalanlardan ikisi ile görüştü. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin Akdeniz'de kaybedilen hayatlar, bunun sorumlusu kim? başlıklı raporu 29 Mart 2012'de yayımlandı ve online olarak http://assembly.coe.int/CommitteeDocs/2012/20120329-mig_RPT.EN.pdf adresinde görülebilir. Bu olay medyada geniş yer buldu.

19 Uluslararası Af Örgütü, Güvenlik Ararken Korku ile Karşılaştılar: Libya ve Malta'daki Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler (İndeks: REG 01/004/2010), 14 Kasım 2010.

20 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesinin Hirsi Jamaa ve diğerlerinin İtalya'ya karşı açtığı davadaki kararı, bu soruların açıklığına kavuşturulmasında önemli bir belge.